

Medemblick en de invasie van Engelsen en Russen in 1799

door Pim Brieffies

De omwenteling van 1795.

Bij de nadering van de Franse troepen in januari 1795 kwamen her en der revolutionaire comités in actie. Op veel plaatsen beschouwde men de Fransen eerder als bevrijders dan als bezetters. Geruisloos verdwenen de orangistische regenten van het politieke toneel. Een fraai voorbeeld van zo'n "fluwelen revolutie" vond plaats in Medemblick.

Op 26 augustus onderbraken leden van het plaatselijke revolutionaire comité, een vergadering van burgemeesters en vroedschappen en verzochten hen om hun ambt neer te leggen. Het zittende bestuur verklaarde "*daarop geen de minste zwaarigheid te maken*" en vertrok. Vijftien "*provisionele representanten van het volk van Medemblick*" namen hun plaats in. Opmerkelijk is dat daar verscheidene regenten bij waren: mr. Cornelis Veen, mr. Nicolaas Groot Jacobsz, Pieter Raper, Pieter Spaander, Nicolaas Bourgonjen en ook Carel Gerdenier en Claas Schuytemaker.

De laatste twee waren bij de wetsverzetting in 1788, na de overwinning op de Patriotten, door stadhouder Willem V afgezet. Overigens vinden we van hen alleen Cornelis Veen terug in het kort daarop aangestelde bestuur. Ook militair gezien verliep de invasie zeer voorspoedig. Natuurlijke barrières als kanalen en sloten waren dichtgevroren. Enkele jaren later zouden de weersomstandigheden opnieuw een grote rol spelen, maar dan ten nadele van de invallende legers. Reeds na drie dagen, op 20 januari 1795, erkende Frankrijk de Bataafse Republiek. Beide landen sloten een defensief en offensief verbond. Het gevolg was dat de nieuwbakken Republiek en Groot-Brittannië elkaar wederzijds de oorlog verklaarden en er vrijwel direct vijandelijkheden uitbraken.

Dreiging van invasie.

In de zomer van 1799 trokken de Engelsen een grote troepenmacht samen bij Southampton. Uit allerlei maatregelen van het *Uitvoerend Bewind van de Bataafse Republiek* blijkt dat dit bestuur reeds in juni van de invasieplannen op de hoogte was. Op verschillende plaatsen langs de kust begonnen militairen barrières op te werpen. Alle sinds mei 1799 gedeserteerde officieren en soldaten kregen generaal pardon. Desondanks keerden vele militairen niet naar hun legeronderdeel terug. Vandaar de beloning van f 21,- voor het aanbrengen van een deserteur. Weesjongens vanaf 18 jaar werden aangemoedigd om dienst te nemen bij leger of zeemacht.

Van de getroffen maatregelen waren er verschillende gericht tegen aanhangers van de stadhouder die zich begonnen te roeren. Zij organiseerden relletjes en daagden het Bataafse bewind uit door in het openbaar oranje cocardes te dragen. Wisten zij dat er een contrarevolutie ophanden was? Bij de overheid groeide in elk geval de angst voor een "vijfde colonne". Gemeentebesturen verplichtten herbergiers om hen elke dag het aantal en de namen van de vreemdelingen te melden aan wie ze onderdak verleenden. Ruim een maand voor de invasie gelastte het *Uitvoerend Bewind* dat de gemeenten zo spoedig mogelijk vrijwilligers moesten aanwerven die gewend waren om met paarden om te gaan. Zij konden dienst doen als voerlieden en drijvers bij de artilleriepaarden en bij de aan- en afvoer van levensmiddelen en hulpgoederen.

Omdat natuurlijk niet bekend was wáár de invasie zou plaatsvinden, werden ook in de stadjes langs de Zuiderzee militairen ingekwartierd. Vanuit het hoofdkwartier in Alkmaar verzocht generaal Blanc het stadsbestuur van Medemblick maatregelen te treffen om binnen enkele dagen het 3e bataljon infanterie van de 5^e halve brigade te kunnen huisvesten. Medemblick protesteerde. Vanwege de aanwezigheid van de marinewerf herbergde de stad al een groot aantal vreemdelingen. Huizen, pakhuizen, ja alles wat maar enigszins bewoonbaar was te maken, was al volgepropt. Aan meer dan 200 personen kon zeker geen onderdak worden verleend. Dit keer vond het protest nog gehoor. De stad kreeg 5 compagnieën minder toegewezen.

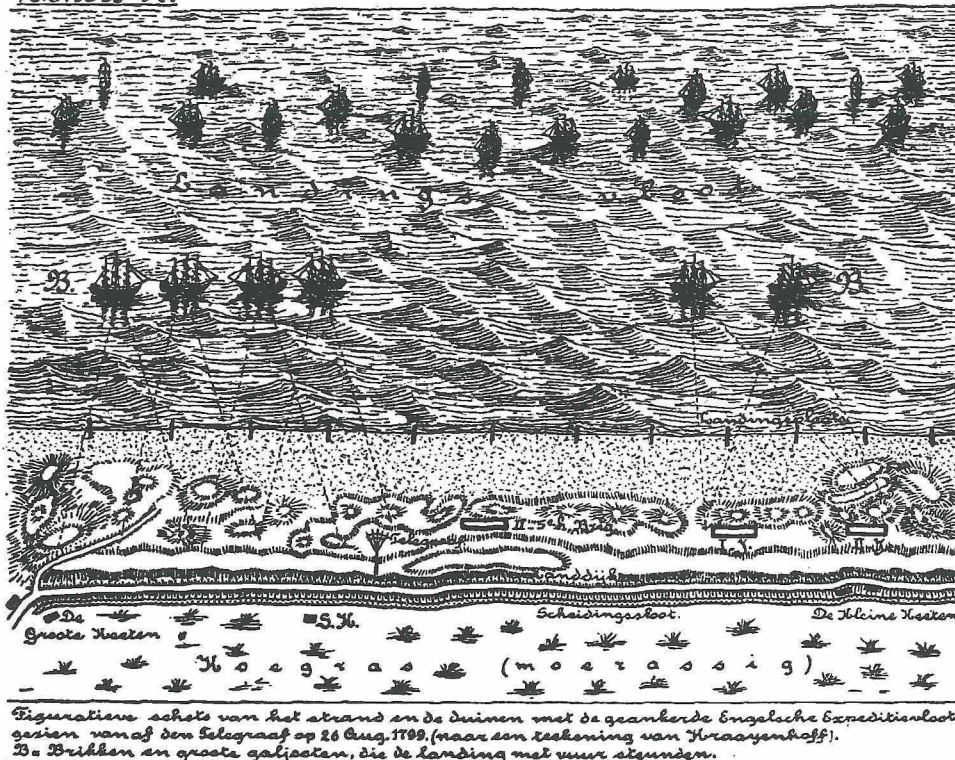
De municipaliteit ontving vanuit het hoofdkwartier ook bevel om 600 bossen stro gereed te houden dat moest dienen als ligstro. De troepen konden daar gebruik van maken bij het vervoer naar het strijdtoneel met behulp van al gereed liggende kaagschepen. Aangezien in de omgeving geen stro te krijgen was, stuurde de raad de kastelein van De Roskam naar Friesland om daar stro in te slaan. Twee weken voor de invasie ontvingen alle gemeentebesturen een oekaze om in geval van een landing alle paarden in een omtrek van 4 uur gaans naar het binnenland over te brengen.

De invasie.

Aan de overzijde van Het Kanaal stak op dinsdag 13 augustus 1799 een vloot in zee, bestaande uit meer dan 200 zeilschepen onder bevel van vice-admiraal Mitchel. Twee dagen later maakte de vloot contact met de Noordzeevloot onder admiraal Duncan. Het weer was uitermate slecht. Dagenlange stormen sloegen het eskader ver uit elkaar. Op 22 augustus ging de vloot op de rede van Texel voor anker. Aan boord begon men voorbereidingen te treffen voor de landing. Nieuwe stormen dwongen de Engelse schepen echter opnieuw zee te kiezen. Daarmee was het verrassingselement geheel uit de aanval verdwenen.

Toen de landing op 27 augustus eindelijk plaatsvond, tussen Callantsoog en Den Helder, vonden de Engelsen een strijdmacht tegenover zich van zo'n 7.000 man onder luitenant-generaal Daendels. Vanuit het zuiden rukten echter aanzienlijke versterkingen op. De Russische bondgenoten van de Engelsen, in totaal ongeveer 18.000 man, zouden pas ruim twee weken later aan land gaan.

Schets 17.

De landing van de Engelsen

Al kwam de aanval dan ook niet onverwacht, toch ondervond het invasieleger betrekkelijk weinig tegenstand. Onder dekking van een voortdurend spervuur vanaf de schepen kon het aan land komen. De Hollandse verdedigers, die zich in de duinen hadden genesteld, kwamen pas in actie, toen de Britten hen uit hun hooggelegen stellingen probeerden te verdrijven. Aan beide zijden vielen veel slachtoffers. Een deel van het Britse leger trok naar het Noorden. Zonder een schot te lossen, vielen de forten en stellingen rond Den Helder in hun handen. Onder dekking van de invallende duisternis had het Hollandse garnizoen zich heimelijk teruggetrokken.

Terwijl de Engelse vloot dus actief aan de strijd deelnam, kwam de Bataafse vloot, die in het Marsdiep lag, niet in actie. Na de landing trokken de schepen zich terug op de Zuiderzee. De veronderstelling ligt voor de hand, dat de opperbevelhebber van de Bataafse vloot, schout-bij-nacht Story, reeds op 27 augustus twijfelde aan de bereidheid van zijn ondergeschikten om de strijd aan te gaan. Enkele dagen later deed hij verslag van de gebeurtenissen aan de minister van Marine. Daarin meldde hij, dat het zien waaien van de Prinsenvlag op de kerktorens van Texel en Den Helder en op de omliggende forten op de bemanning zeer demoraliserend had gewerkt.

De landing van de Engelsen

Aan boord van verscheidene schepen was hierdoor tweespalt ontstaan, zodat de kapiteins verklaarden, dat hun schip zich niet in de strijd zou mengen. Op enkele schepen kwam het zelfs tot muiterij. Daar maakten prinsgezinde bemanningsleden kanonnen onklaar en gooiden granaten en ladingen kruit overboord.

Nadat de Engelse invasievloot op 22 augustus op de rede van Texel was verschenen, trof het *Uitvoerend Bewind* direct maatregelen om de defensie te versterken. Alle in de stadjes langs de kust van de Zuiderzee ingekwartierde militairen werden richting Alkmaar gedirigeerd. In Medemblick braken al een paar uur na het vertrek van het garnizoen opstootjes uit, die waren georganiseerd door aanhangers van de stadhouder. Zij droegen oranje linten op hun kleding en trokken "Oranje boven" zingend door de stad. Even later wapperde de Prinsenvlag op de toren van de Bonifaciuskerk. De municipaliteit stond machteloos. Na het vertrek van de militairen moesten slechts twee veldwachters de orde handhaven. Een gewapende burgermacht zoals in andere plaatsen bestond, was in Medemblick nog niet opgericht.

Nadat in 1798 de schutterij was opgeheven, had het *Departementaal Bestuur* het stadsbestuur uitdrukkelijk bevolen om te wachten met de inschrijving voor de plaatselijke Gewapende Burgermacht "met het oog op de variërende principes" van de bevolking. Om dezelfde reden besloot de municipaliteit enkele dagen later om geen rechtbaarheid te geven aan circulaire waarin de landelijke overheid vrijwilligers oproep voor de gewapende dienst. Een besluit waarmee zij, zoals later bleek, geheel ten onrechte de verdenking op zich laadde dezelfde orangistische sympathieën te koesteren.

Zodra het stadsbestuur aan het *Departementaal Bestuur* had gemeld wat er in Medemblick na het vertrek van het garnizoen was gebeurd, verklaarde dit op grond van hem vanwege de oorlogssituatie verleende bevoegdheden de stad "in staat van beleg". De oproerkraaiers zouden zo spoedig mogelijk voor een militaire rechtbank moeten verschijnen en hun straf niet ontlopen.

Voorzitter Elias Knaven had in de vergadering van de municipaliteit van 9 september nauwelijks de brief van het Departementaal Bestuur over het uitroepen van de staat van beleg voorgelezen of men hoorde voor het raadhuis hoefgetrappel. De secretaris zag door het raam, dat ongeveer vijftien Engelse cavaleristen voor het raadhuis van hun paarden stapten.

Enkele ogenblikken later kwamen twee Engelse officieren de vergaderkamer binnen. Zij eisten publicatie van een Proclamatie van hun generaal Ralph Abercrombie. Daarin verklaarde deze, dat de Engelsen als vrienden en bevrijders, niet als vijanden kwamen.

Hij deed een beroep op elke Nederlander, die het Huis van Oranje een goed hart toedroeg om hen te steunen. Verder verlangden beide officieren onmiddellijke levering van zowel paarden en andere transportmiddelen als van brandstoffen, brood, granen, hooi, stro enz.

Knaven antwoordde hier aanvankelijk op dat hij geen bevelen aannam dan alleen van het Bataafse gouvernement. Deze houding verbaasde de Engelse officieren. Ze hadden van verre de Prinsenvlag op de toren zien wapperen en daarom meer medewerking verwacht. Door te dreigen met een beschieting van de stad vanaf de buitengaats liggende schepen kregen ze alsnog hun zin. Meteen na hun vertrek berichtte het stadsbestuur de laatste gebeurtenissen aan het *Departementaal Bestuur* en vroeg begrip voor de netelige positie, waarin de stad zich bevond. Enkele dagen eerder had het *Departementaal Bestuur van Texel* namelijk nog geordonneerd dat geen schip de haven van Amsterdam, Medemblik, Hoorn of Enkhuizen meer mocht verlaten. Dit om te voorkomen, dat de vijand van levensmiddelen werd voorzien. Ook de aanvoer vanuit de Friese havens was onmogelijk gemaakt. Voor de naleving van dat verbod waren de bestuurders persoonlijk verantwoordelijk gesteld.

Voor zover mogelijk bood het patriottische stadsbestuur lijdelijk verzet. Zo gaf het geen uitvoering aan het bevel om dagelijks grote hoeveelheden brood te leveren aan de in Schagerbrug bivakkerende geallieerde legers. Het had in die levering een coördinerende taak toebedeeld gekregen tussen de burgers, die granen moesten leveren, de molenaars en de bakkers. Anderzijds kon het stadsbestuur niet verhinderen, dat de Engelsen zelf grote hoeveelheden granen, meel, boter en groenten weghaalden. Na een paar dagen ontstond er al zo'n ernstig tekort aan deze levensmiddelen, dat men vreesde de stad vanwege de honger te moeten verlaten. Vandaar het dringende verzoek aan de provinciale overheid om de maritieme blokkade te verzachten en de beurtschipper met etenswaren uit Amsterdam naar Medemblik te laten vertrekken.

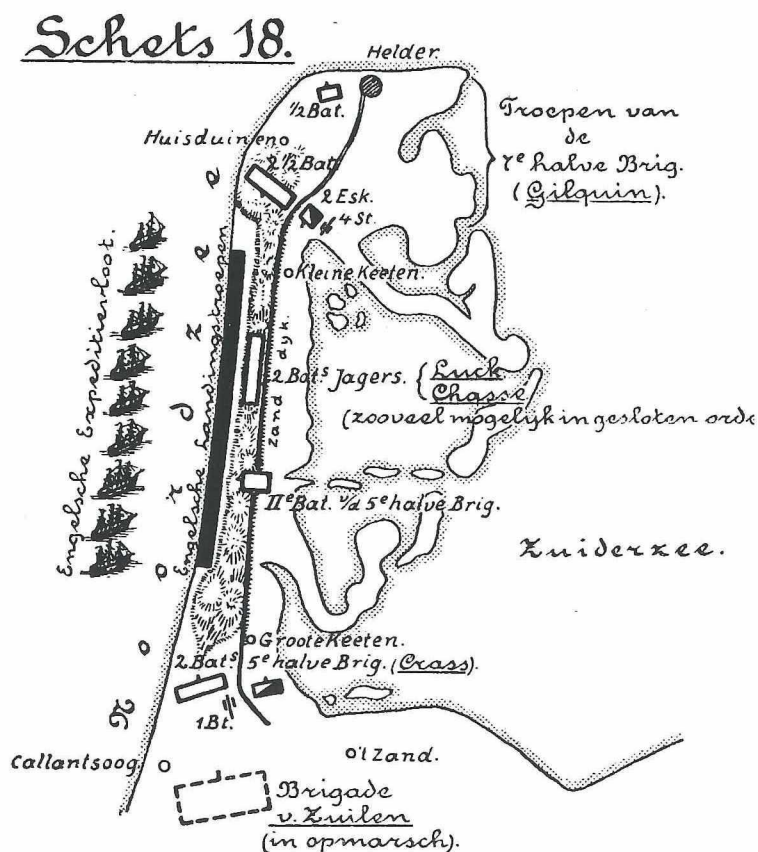
Op 17 september verschenen 18 á 20 Engelse zeelieden onder leiding van enkele officieren bij voorzitter Knaven thuis. Ze dwongen hem mee te gaan naar het raadhuis en enkele proclamaties, één van de koning van Engeland en één van de Prins van Oranje, vanaf de pui aan het volk bekend te maken. *"De Prins en de hertog van York (de Engelse opperbevelhebber) zijn thans aan Den Helder. Zij zullen weldra te Amsterdam zijn en de zeevaart zal gaan als in de Oranjetijd en alles zal gaan zoo als het in de Oranjetijd is geweest"*.

Ook de medewerking aan deze publicatie zou later het wantrouwen van het Bataafse bewind jegens het stadsbestuur aanwakkeren. Vervolgens eisten ze, dat Knaven de vrijheidsboom, die voor het raadhuis stond, liet omhakken en de daarop staande hoed aan hen zou overhandigen. Opnieuw verwees Knaven naar de eed, die hij op het Bataafse bewind had gezworen. Maar opnieuw moest hij zwichten voor het dreigement om de stad plat te schieten. Wellicht was hij nog onder de indruk van de kanonskogel, die een Engels schip 's morgens over de wierdijk had geschoten. Die kogel was vlakbij de Bonifaciuskerk ingeslagen. Daarna vertrok het gezelschap naar de Landswerf. Onder soortgelijke bedreigingen dwongen de Engelsen scheepsbouwmeester Pieter Schuit om hen toegang te verschaffen tot de kort tevoren nieuwgebouwde magazijnen. Allerlei scheepsbenodigdheden alsmede de in de haven liggende schepen werden gevorderd. Ook van deze gebeurtenis deed de raad direct verslag aan het *Departementaal Bestuur*.

Op 19 september ontbrandde de strijd pas goed. De geallieerden trokken in vier formaties op. Zonder op enige tegenstand te stuiten wist een colonne Hoorn te bereiken. Daar openden aanhangers van de stadhouder de poorten en hesen de Prinsenvlag. Twee colonnes rukten op naar Warmenhuizen en Oudkarspel. Vanwege de vele sloten in dat gebied en de overvloedige regen, die was gevallen, waren beide plaatsen zeer moeilijk te bereiken. Bovendien werden ze door een zwaar bewapend garnizoen verdedigd. Toch lukte het na felle gevechten om de twee dorpen in te nemen. Ook de vierde strijdgroep, bestaande uit Russen, bereikte haar doel en wist Bergen te veroveren. De teruggedrongen Franse en Bataafse troepen wisten zich echter in de bossen te hergroeperen. Met behulp van uit Alkmaar oprukkende verse troepen lukte het om de Russen terug te dringen.

Na het verlies van Bergen dreigde het gevaar, dat de verdedigers een wig zouden drijven tussen de Engelse hoofdmacht en hun vooruitgeschoven posities. Het geallieerde opperbevel besloot daarom al het veroverde gebied op te geven. Bij het vallen van de avond had het leger zich teruggetrokken op de posities van waaruit de aanval 's morgens was geopend.

Terwijl te land felle gevechten plaatsvonden, trachtte vice-admiraal Andrew Mitchel in kustplaatsen langs de Zuiderzee de tegenrevolutie te ontketenen. Daartoe voer hij met een aantal bewapende schuiten de Zuiderzee op, vergezeld door enkele bomschuiten en brikken, die berekend waren op ondiep water.

De landing: deel Noord-Holland

Net als enkele dagen eerder in Medemblik was gebeurd, moedigen de Engelsen in Enkhuizen, Lemmer en Stavoren aanhangers van de stadhouder aan om de Oranjevlag te hissen, bekendheid te geven aan hun proclamaties en de vrijheidsboom om te hakken.

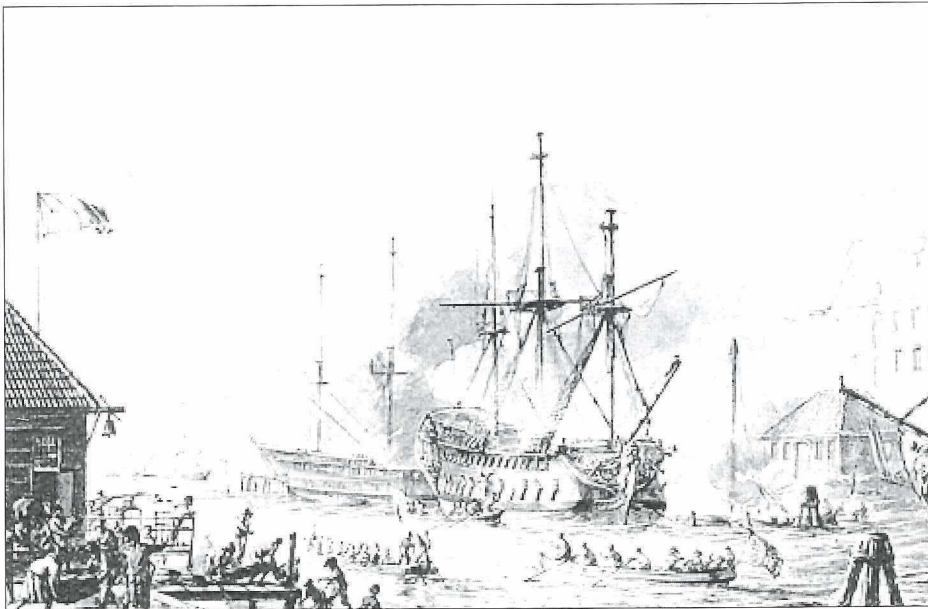
Drie dagen later, op 22 september 's avonds om 20.00 uur, verzamelde zich op het stadhuis van Medemblik een groot gezelschap. In de raadzaal deelde president Knaven aan de municipaliteit mee, dat hij door zeekapitein Dundas (*"die zich reeds eerder bij het doen der Prinsenen Engelse publikaties zo bijzonder in laagheid heeft gedistingeerd"*) was gedwongen om, behalve het fungerende bestuur, ook de in 1795 afgezette regenten bijeen te roepen. Wat daarvan precies de bedoeling was liet zich niet moeilijk raden. De oude regenten en een aantal Engelsen hadden plaats genomen in de kamer van het Comit, van Justitie. Na deze mededeling opende Knaven de vergadering. Het eerste agendapunt was echter nog niet afgehandeld of een Engelsman verscheen in de deuropening en gebod het gezelschap naar de andere kamer te komen. Zonder verdere plichtplegingen deelde Dundas mee, dat alle leden van de municipaliteit van hun post waren ontheven. *"In naam van de Prins van Oranje en van de Koning van Engeland"* benoemde hij in hun plaats de regenten, die indertijd hadden geweigerd om de eed op de nieuwe constitutie af te leggen. Voor het raadhuis had zich inmiddels een grote menigte joelende en schreeuwende aanhangers van Oranje verzameld. De afgezette municipaliteitsleden moesten zich bij het verlaten van het raadhuis door deze menigte een weg banen. Hier en daar werd geduwd. Schimpscheuten en scheldwoorden vlogen door de lucht. Enkele heethoofden smeten één persoon zelfs zonder meer de trappen af.

Na de mislukte aanval van 19 september versterkten zowel aanvallers als verdedigers hun posities. Er gingen nog eens 6.000 Russen aan land wat de totale sterkte van de invasiemacht op ongeveer 40.000 manschappen bracht.

Op 2 oktober trokken de geallieerden opnieuw in vier kolonnes op en begon wat men later de "slag van Alkmaar" zou gaan noemen. Aan beide zijden vielen vele doden en gewonden. 's Avonds hadden de geallieerden Bergen, Alkmaar, de beide Egmond en Oudkarspel vast in handen.

Na enkele rustdagen rukten zij op 6 oktober opnieuw op met de bedoeling Beverwijk in te nemen. Plaatsen als Akersloot, Limmen, Bakkum en Schermerhorn konden zonder veel tegenstand worden veroverd, maar de aanval op Beverwijk liep vast op de stellingen vóór de stad. Vanuit militair oogpunt bekeken, ontstond daardoor voor de geallieerden een kritieke situatie. Engelsen en Russen lagen over een zeer breed front verspreid. In Beverwijk arriveerden 's avonds meer dan 6.000 man verse Franse troepen, wat de kans op een succesvolle nieuwe aanval er niet groter op maakte. Daarbij kwam dat het al dagen aan één stuk door regende. De soldaten waren doorweekt en raakten ook vanwege het zeer moeilijk begaanbare terrein gedemoraliseerd. Op de avond van 7 oktober begon de algemene terugtocht. Het invasieleger trok zich terug op zijn oude stellingen langs de grote dijk van de Zijpe met enkele voorposten in Winkel, Dirkshorn en Petten. Op 18 oktober werd de capitulatie-overeenkomst getekend.

Nadat het besluit tot terugtrekking was gevallen, probeerden de Engelsen nog zoveel mogelijk oorlogsbuit te veroveren. In Medemblik haalden ze op 8, 9 en 10 oktober de magazijnen van de Landswerf leeg en brachten scheepsbenodigdheden als zeilen, masten, ankers en touwen aan boord van hun schepen. Op 11 oktober merkte men in de stad, dat ze niet alleen twee voor de werf liggende fregatten, maar ook de kort tevoren nieuw gebouwde magazijnen met pek, teer, riet en houtkrullen ondermijnden, zodat ze in een oogwenk in brand waren te steken. De Engelsen hadden de poorten van de stad gesloten, niemand mocht eruit, aan iedere poort stond een gewapende schildwacht.

*Bij de ontruiming van Medemblik staken de Engelsen
Schepen en 's Landswerf in brand*

Om ongeveer twee uur 's middags staken zij de fregatten en magazijnen in brand hetgeen in de stad een verschrikkelijke rook veroorzaakte. Vrijwel direct daarop arriveerden Bataafse troepen bij de stad. Omdat de poorten waren gesloten, moest de stad stormenderhand worden veroverd. De vijand vluchtte met sloepen naar de schepen. Elf zeelieden konden echter gevangen worden genomen. Ondertussen bestookten de kanonnen van de Engelsen de stad. Hierdoor raakte een aantal daken van huizen beschadigd, maar er vielen geen slachtoffers. Door snel optreden van het garnizoen en de burgers en het afnemen van de wind ging slechts één van de gebouwen geheel en een ander gedeeltelijk verloren. De overige gebouwen en de twee fregatten bleven gespaard.

Het is niet na te gaan of het prinsgezinde stadsbestuur in zijn korte bestaan besluiten heeft genomen. Als dat zo is, dan zijn deze in elk geval niet in het tot dan toe gebruikte notulenboek geregistreerd.

Op het verslag van 22 september, waarin het afzetten van de municipaliteit is beschreven, volgt dat van 12 oktober. Op die datum kwam de municipaliteit weer bij elkaar. De vergadering was belegd door een zekere majoor Berghuis.

Deze verklaarde dat de door "*Engels geweld*" van hun post ontheven leden van gemeenteraad en Comité van Justitie, alsmede de schout, de beide stadssecretarissen en de bode op last van luitenant-generaal Daendels hun oude functie weer terugregen. In de volgende weken zou de gemeenteraad zich er vooral voor inspannen dat de oproerkraaiers hun gerechte straf niet ontlieden. Wie er kennis van droeg dat iemand Engelsen of aan hen toebehorende goederen verborgen hield, was verplicht dit onmiddellijk te melden. Op verzuim stond een lijfstraf. Enkele dagen later arresteerde gerechtsbode Zwarebakker met behulp van een paar militairen zeventien personen. Zij werden in de "*krijgsraadkamer*" van het kasteel opgesloten. Elf personen wisten zich door te vluchten aan arrestatie te onttrekken. Het waren zonder uitzondering handwerkslieden en sjouwers, die bij de nadering van de Engelsen tot actie waren overgegaan. Ze hadden het volk opgehitst, samscholingen georganiseerd, de Prinsenvlag uitgestoken en een dreigende houding aangenomen tegenover leden van de gemeenteraad, vooral tegenover voorzitter Knaven. De vijftigjarige scheepstimmerman Cornelis Remmertsz. Spaan had de vrijheidsboom omgehakt. Daarna had hij de met een oranje lint versierde bijl twee dagen lang voor zijn raam tentoongesteld. Degenen, die door de Engelse zeekapitein Dundas op het kussen waren gezet, waren eveneens gevlucht, maar in Alkmaar in de kraag gevat. In een dringende brief aan de gemeenteraad schreven Jan Pan, Frans Pont, Nicolaas Jacobsz. Groot, Jacob Olij en Pieter Egges dat hun leven gevaar liep, als de raad hen niet vrijpleitte. De beschuldiging, die tegen hen was ingebracht, luidde dat zij opdracht hadden gegeven om de vlag op de toren uit te steken en de magazijnen van de Landswerf in brand te steken. De municipaliteit liet daarop het *Departementaal Bestuur* weten, dat vaststond dat de brand door de Engelsen was gesticht, dat in de korte periode, dat de gevangenen het bestuur vormden orde en rust waren bewaard en geen enkele patriot was vervolgd.

Nadat de strijd voorbij was en de soldaten terugkeerden van het front kreeg de stad weer met inkwartiering te maken. Eind oktober 1799 waren er ruim 500 manschappen bij burgers ondergebracht. Voor de grote schare vrouwen en kinderen, die met het leger meetrok, waren in het gebouw van de Westfriese Munt voorzieningen getroffen om er te kunnen eten en slapen. Tevergeefs trachtte de gemeenteraad een deel van de last op omliggende plaatsen af te wentelen. Tijdens de vergadering van 29 oktober kwam een officier zelfs meedelen, dat de volgende dag nog eens 650 manschappen in de stad zouden komen "*kantonneren*". Uit de protestbrief, die de raad onmiddellijk naar het hoofdkwartier in Alkmaar stuurde, blijkt hoe zwaar de burgers onder de last van de inkwartiering gebukt gingen. De stad telde ruim 400 huizen, "*waarvan er slechts 200 geschikt zijn om te biljetteren*". Bijna 1200 manschappen moesten dus in de overige 200 huizen worden ondergebracht, gemiddeld zes per huis. De bewoners moesten hen niet alleen onderdak verlenen, maar ook van eten en drinken voorzien.

Ondertussen begonnen de arrestanten op het kasteel zich opstandiger te gedragen naarmate hun gevangenschap langer duurde. Ze waren immers nog steeds niet berecht. Hun vrouwen en kinderen gingen bestuurders lastig vallen, omdat ze wilden weten wanneer hun mannen en vaders weer thuis zouden komen. Het stadsbestuur, dat zich eerst op bevel van hogerhand had ingespannen om hen te arresteren, wachtte nu vergeefs op instructies. Uit alles blijkt, dat er terzake de orangisten geen beleid was en dat men in feite met de arrestanten in zijn maag zat. Aanvankelijk lag het in de bedoeling, dat een militaire rechtbank hen zou berechten. Toen die na vijf weken nog altijd niet was aangewezen, besloot het *Departementaal Bestuur* dat ze aan de gewone justitie moesten worden voorgeleid. Die protesteerde, maar moest het werk toch uitvoeren. Na bestudering van de aanklacht: "*deelname aan een oproerige beweging*" liet het Comité van Justitie op één na alle arrestanten vrij. De beschuldiging was niet hard te maken. De meeste arrestanten bestreden de ingebrachte verklaringen eenvoudigweg, anderen zeiden, dat ze de Prinsenvlag pas hadden uitgestoken toen de Engelsen al in de stad waren, dus meer om hun personen en goederen te beschermen. Nog weer anderen betoogden, dat door de publicaties van de vijand de constitutie buiten werking was gesteld.

Het gemeentebestuur voelde zich door de vrijlating behoorlijk voor schut gezet. Het stuurde alle schriftelijk tegen de arrestanten ingebrachte getuigenissen naar het *Departementaal Bestuur van Texel*. Voorts drong het erop aan om de advocaat-fiscaal opdracht te geven tegen de uitspraak van het Comité van Justitie in beroep te gaan. Maar het Departementaal Bestuur was blijkbaar zelf ook machteloos.

Opnieuw gelastte het de arrestatie van alle personen, die zich aan oproerige bewegingen hadden schuldig gemaakt.

Nu begon de ijver van de municipaliteit ook wat te verflauwen. Ze weigerde zich in de ogen van de bevolking verder belachelijk te maken. Voor er verder nog iets werd ondernomen, eiste ze vergoeding van alle gemaakte kosten, totaal ruim f 500,--. Die waren immers gemaakt op bevel van het *Departementaal Bestuur*. De arrestanten hadden ongeveer 6 weken in arrest gezeten en waren op kosten van de stad voorzien van spijs en drank. Ook waren er kosten gemaakt om enkele gevluchte personen in Hoorn te laten arresteren en naar Medemblik te laten overbrengen.

Vier maanden later, in april 1800, leek de zaak eindelijk definitief te worden afgehandeld. Om te beginnen kreeg men bericht, dat het Rijk alle gemaakte kosten geheel zou vergoeden. Een week later arriveerden enkele leden van het Hof van Justitie, het vroegere Hof van Holland, met een jacht in de haven van Medemblik. Zij kregen de beschikking over een kamer op het raadhuis om daar onderzoek te kunnen doen naar wat zich nu precies had afgespeeld. Niet alleen de vroegere arrestanten, maar ook de leden van de gemeenteraad en het Comité van Justitie moesten voor hen verschijnen. De vraag waar het in feite om ging, was of Medemblik nu wel of niet *legaal* in handen van de vijand was geweest. De gemeenteraad meende van niet. Er was immers geen akte van capitulatie getekend. De raad had de stad niet officieel aan de Engelsen overgedragen. Het Comité van Justitie daarentegen was van mening, dat het feit dat de Engelsen de oude regenten weer op het kussen hadden kunnen zetten voldoende bewees, dat zij het in de stad voor het zeggen had. Wat de orangisten hadden gedaan was daarom niet strijdig met de opvattingen van het op dat moment in functie zijnde bestuur. Hen straffen zou neerkomen op wraakneming. Wat het Hof van Justitie van dit alles dacht, weten we niet. Feit is, dat vanuit Den Haag nooit meer op deze zaak is teruggekomen. En ook in de gemeenteraad is geen woord meer vuilgemaakt aan deze roerige episode in de geschiedenis van de stad.

Noten.

Voor de tekst is gebruik gemaakt van gegevens voorkomende in bergnummers 43 en 44 van het oud-archief van Medemblik, dat berust bij de *Archiefdienst Westfriese Gemeenten* te Hoorn. Gegevens over de krijgsverrichtingen zijn ontleend aan: E. Walsh, *Russen en Engelsen in Noord-Holland. Een verslag van de expeditie naar Holland in de herfst van het jaar 1799*, Schoorl, 1983.

"Medenblik": Lofdicht van Constantijn Huychens

"West Vriesen weest getuygh, 'Kheb Koningen gevoedt,
West Vriesche Koningen, de Vooghden van uw goed.
Maerdat ick Medenblik van Waerheits helle stralen,
Mijn gulde Toovenaers' ter Helen sagh doendalen,
Wees meer verheugens waerd, en't dienen onder God.
Veel vrijer vrijicheit dan 't Conicklijck gebod.
Daer Godes niet en was. Noch staen ick ver van 'tslaven,
Maer vrijelick ten dienst die mij de Vrijheit gaven;
All heb ick over lang de gunsticheit beloont,
En Holland eerst het pad naer 't Gulde Vlies gethoont."

Het bovenstaande is een fragment uit: *Dessin de l'entree du balletprésenté à la reine de Boheme* van Constantijn Huychens ('s-Gravenhage 1642).

Het vorstenhuis van Bohemen hield enige tijd hof te 's-Gravenhage en deze periode kenmerkte zich door een sterke bevordering van de schone kunsten in het Haagse.

W.G.S. Bornstein

